

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת תצוה תשפ"ג • שנה ב' - גליון קי"ד • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס

יומא כב.

בְּאֵהָל מוֹעֵד וּגְוֹר' מַעֲרֵב עַד בְּקֶר וּגְוֹר' (כו, כא).
אם היה ממונה על הכנת הפתילות

עייני בעלי התוספות שכתבו: פירש רש"י, שתהא דולקת מערב עד בקר, ושיערו חכמים דהיינו חצי לוג לילי טבת הארוכים, ובלילות קצרות אם נשאר מן השמן, איך בכך כלום. ואין נראה להרב יצחק בר אברהם ז"ל לזרוק תמיד שמן הנותר. לפיכך פירש, שלפי קצור הלילות היו עושין הפתילות גסות, שלא ישאר מן השמן כלל למחר. וכן משמע במנחות, דמסיק בן ביבי היה ממונה על הפקיע, עכ"ל.

ודבריהם צריכים עיון גדול מגמרא יומא (כג), דאמר אביי, מריש הוה אמינא הא דתנן בן ביבאי ממונה על הפקיע, אמינא פתילתא, דתנן כו', כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע, אמינא מאי פקיע - נגדא.

ומה שכתבו 'וכן משמע במנחות' כו'. הנה במסכת מנחות לא הובא כלל הלך דבן ביבאי ממונה על הפקיע, והוא משנה בשקלים (פ"ה מ"א), והובא בגמרא יומא (שם) לבד, עייני שם.

לקח טוב

כלל ה' אות א

וְעֵשִׂית בְּגָדֵי קֹדֶשׁ וּגְוֹר' (כו, ב).

'בגדי קודש' - קדושת הגוף או קדושת דמים

דעת הריטב"א קידושין (נד, ד"ה הג"ג אלא) דבגדי כהונה קדשי רק קדושת דמים - לא קדושת הגוף, ומשום הכי לית בהו דין מועל אחר מועל (מעילה טו), עייני שם היטב. ואולם התוספות

קידושין שם (ד"ה בכתנות) פליגי אריטב"א הנ"ל, וסבירא להו דבגדי כהונה אחרי שנתחנכו לעבודה - קדשי קדושת הגוף ככלי שרת, ואמרין בהו מועל אחר מועל, עייני שם.

ראיה לריטב"א שהם קדושת דמים מהשוואת בגדי כהונה לאבני המזבח

ובמקום אחר בחידושי הבאתי ראיה לדעת הריטב"א - דבגדי כהונה קדשי רק קדושת בדק הבית, מהא דאמרין בעבודה זרה (מו), המשתחוה לבהמה, צמרה מהו לתכלת, ופרין, תכלת דמאי, אי תכלת לכהנים, היינו בעיא דרמי בר חמא כו'. והנה רמי בר חמא בעי לעיל מיניה שם (מו) אי יש נעבד במחומר אצל גבוה (דבר הנעבד במחומר מייסתר לגבוה), ואם תמציי לומר יש נעבד, מכשירי קרבן (כגון אבנים למזבח) כקרבן דמי או לא, עייני שם. ועל זה קאמר הש"ס דתכלת לכהנים בבגדי כהונה דמי לבעיא דרמי בר חמא באבנים למזבח.

ומוכח מזה, דבגדי כהונה אית בהו רק קדושת בדק הבית, אלא דעם כל זה מכשירי קרבן הו, כיון שאסור לעבוד ומחלל עבודה בלא בגדים (עייני זבחים יג), ועל כן דמי שפיר למזבח החיצון דאית ביה נמי רק קדושת בדק הבית, והוי ממכשירי קרבן כיון שהקרבנות קרבים עליו. אבל אי נימא דבגדי כהונה אית בהו קדושת הגוף, אם כן עדיף ממוזבח, דאין בן רק קדושת בדק הבית, וכדמוכח בזבחים (כו) עייני שם, ואם כן אין לפשוט בעיא זאת כלל מבעיא דרמי בר חמא, כיון דאפילו אם תמציי לומר בבעיא דרמי בר חמא להיתרא, עם כל זה כאן אפשר שאסור משום דבגדי כהונה קדושתם חמורה, דאית בהו קדושת הגוף ודמי לקרבן, ועדיף ממוזבח דהוי רק קדושת בדק הבית ומכשירי קרבן.

דחיית הראיה - אולי הפשיטות היא משני המזבחות

ויש לדחות ולומר, דכיון דרמי בר חמא 'מזבח' סתמא קאמר, אם כן קאי בין אמזבח החיצון בין אמזבח הפנימי, ואם כן ממה נפשך איכא למיפשט אבגדי כהונה. דאם תמציי לומר בבעיא דרמי בר חמא להיתרא, אם כן כיון דבמזבח

הפנימי מקילין דהוי נמי כלי שרת כמו בגדי כהונה, וכמבואר בסוגיא דזבחים (כו) הנ"ל עייני שם היטב, והתוספות שם (ד"ה הא) כתבו, דמזבח הפנימי עדיף עוד מכלי שרת, עייני שם, ועל כרחק דכיון שאינו קרבן ממש מקילין - אף על גב דהוא כל שכן ועדיף עוד מכלי שרת, ואם כן כל שכן דמקילין בבגדי כהונה דלא הוי רק כלי שרת, ומפאת זה הוא דקדשי קדושת הגוף. ואם תמציי לומר בבעיא דרמי בר חמא לאיסורא, אם כן שוב יש קל וחומר - כמזבח החיצון, דלא הוי כלי שרת ולא קדוש קדושת הגוף - ומחמרין ביה, דכל שכן דיש להחמיר בבגדי כהונה דהוי כלי שרת וקדשי קדושת הגוף, ודו"ק.

גליוני הש"ס

מכות כב.

וְעֵשִׂית אֶת מַעֲלֵי הָאֲפֹרֹד וּגְוֹר' לֹא יִקְדַע (כה, לא-לב).

אם יש ראיה ממועיל שאין בתלוש

איסור לאו דלא תעשון כן לד' אלקיכם'

עייני שו"ת **חתם סופר** אורח חיים (סימן לב ד"ה ועל), ומה שכתב שם: ואולי יש לדחוק דדוק בשורף חייב דבר המיטלטל, אבל בנותן ומהרס לא, דמדאצטריך קרא גבי מעיל 'ולא יקרע' - לחייב על הקריעה (עייני יומא עב), שמע מינה דסתלוש בעלמא ליכא משום השחתה ונתיצה כו', עייני שם.

וחידוש, דלמה הוצרך להביא ראיה ממועיל מדאיצטריך קרא כו', דעל זה היה אפשר לומר דאית לעבור עליו בשני לאוין. ומדוע לא הביא משנה זבחים (דג) קורעו כו' ניקבו כו' פוחתו כו', ועייני שם כולה סוגיא. ואם נאמר דשם כיון שהוא לצורך מצות הכיבוס בפנים לא חשוב השחתה, אם כן ממועיל לא קשיא, דאיצטריך קרא לכהאי גוונא, דגם כהאי גוונא אסור במעיל כמבואר שם (צה).

יש לומר דאף דמכשירי קרבן כקרבן, מכל מקום הכשר דהכשר לא הוי כקרבן, ושפיר בעי לה אי גם הכשר דהכשר כקרבן או לא. ועל כרחק דהבגדים פועלים וצורכים בגוף הקרבן, והויין להו שפיר מכשירי הקרבן עצמו - דומיא דמזבח, ולכן היינו בעיא דרמי בר חמא ומבויב, ובאתי רק להעיר. (וראה שו"ת שבט הלוי ח"ו קונטרס הקדשים סימן יז אות ב, שאכן ספק רבינו באתון דאורייתא תליא בפלגת התוספות והריטב"א אלה, אם בגדי כהונה קדושים בקדושת הגוף או קדושת ימים, עייני שם).

ח דאיתא שם: 'אין מוזב החיצון מקדש פסולין - אלא הראוי לו, והפנימי - בין ראוי לו בין שאין ראוי לו. מאי טעמא, האי רצפה והאי כלי שרת', ומבואר שמזבח החיצון אינו כלי שרת, ואם כן אין לו קדושת הגוף. וכעין זה הוכיח רבינו - לגבי מנורה דעדיפא ממזבח החיצון - בגליוני הש"ס עירובין קד ע"ב.

ט וראה **בית האוצר** מערכת ב כלל יא - הא'.

י שהביא דברי **המגן אברהם** סימן קנב ס"ק ו, בשם שו"ת **מהר"ם פדואה** סימן סה, דלא שייך איסור 'ונתצתם את מזבחותם...' ואשיריהם תשרפון באש לא תעשון כן לד' אלקיכם' (דברים יב, ד-ז), רק בתולש וסותר ממחומר ולא דבר המיטלטל. והקשה על זה: 'דבריו תמוהים מאוד, שהוא נגד ש"ס ערוך מכות כב. שבישלו בעצי הקדש, ואזהרתיה מהכא ואשיריהם תשרפון באש לא תעשון כן לד' אלקיכם', הרי מבואר דאפילו בשורף עצים תלושים, עובר משום 'לא תעשון כן'. ועל זה מיישב החתם סופר מה שמביא רבינו כאן בהמשך.

ו ועייני שו"ת **דובב מישרים** ח"א סימן סו אות א ד"ה כת"ה, שצירף דברי רש"י זבחים יג. ד"ה ובכלי, לדעת התוספות, והכוונה למה שכתב רש"י שם: 'ובכלי שרת' - שיהו מלובשים בגדי כהונה, ד'כהנים' משמע בכיהונם, והיינו בגדי כהונה. וכל היכא דקתני נמי 'בכהן כשר' - בבגדי כהונה קאמר' (עייני שו"ת בן פורת ח"א סימן ב אות ה דף י).

אמנם הריטב"א ביאר סברתו: 'דכתנות כהונה אינם קדושת הגוף ככלי שרת, שהרי אין משתמשין בהן בגופן, ומכשירי עבודה הם, והינם כקדושת דמים שיוצא לחולין בשוגג', וכן דעת **הרמב"ן** שם ד"ה ה"ג: **שיטה לא נודע למי** שם ד"ה אמר. ועייני עוד **משנה למלך** הלכות כלי המקדש פ"ח ה"ה; **שער המלך** הלכות מעילה פ"ה הי"ד, שדנו בדברי הריטב"א.

ז מה שכתב רבינו שבגדי כהונה הם מכשירי קרבן, ראה **בית האוצר** מערכת ב כלל י, שהביא ראיה ספיקו **האתון דאורייתא** כלל יט ד"ה עוד, אם הבגדים צורכים לכהן להשיב הכהן לכהן, או שצורכים גם לגוף העבודה. והביא ראיה מדברי הגמרא עבודה זרה שהביא כאן: 'וזאי איתא, מאי פריך הש"ס' היינו בעיא דרמי בר חמא, הא רמי בר חמא בעי רק באבנים למזבח, דמזבח הוא מכשירי קרבן, וקמיבעי ליה אי מכשירי קרבן כקרבן כו', ומה שאין כן בגדי כהונה דאין צורכים לא גוף הקרבן כלל, רק להיות הכהן - כהן, ואם כן כיון דכהן גופיה אינו גוף הקרבן - רק הכשר הקרבן, דעבודתו צריכה כהן, אם כן הא הויין הבגדים הכשר דהכשר של הקרבן, ואם כן הא

א המזרחי כאן מפרש לשון רש"י 'אין בכך כלום', שכוונתו כמו שכתב בשבת כב: ד"ה כמדת, שאם ידלק ביום בלילות הקצרים - רש"י כתיב ד"ה ומיד, שהשמן הנותר אין לו תקנה אלא בשפיהו, ולכן לא נתיחא לא איכפת לן'.

ב הריטב"א הביא כוונת רש"י כאן, שאף שאם נשאר אין בכך כלום וקיים המצוה, אך עדיין צריך לכבותו ולזרוק את הנותר (עייני מנחות פט. רש"י כתיב ד"ה ומיד, שהשמן הנותר אין לו תקנה אלא בשפיהו), ולכן לא נתיחא ליה פירושו. והטעם מבואר **בתוספות ר"י הלכן** יומא טו. ד"ה תן, דאי אפשר להניחם ולשהות ולא להקטיר אברי התמיד עד שיכבס מעצמן, כיון שזה זמן ארוך (וראה להורות נתן כאן אות טז).

ג פירוש זה הביאו הרבה אחרונים בשם הריטב"א, שהביא ראיה מירושלמי יומא פ"ב ה"א. עייני **תוספות ישנים ותוספות הרא"ש** יומא פט. וכן הביא **בתוספות** מנחות פט. ד"ה ושיערו; **שיטה מקובצת** זבחים שם אות יז, בשם הירושלמי. וברש"י מנחות שם ד"ה ושיערו בשם 'איכא דאמר'.

ד בן ביבי היה ממונה על פתילות (פקיע) המנורה. ולדברי הריטב"א הכוונה שיעשה באופן כזה שלא ישאר מן השמן כלום.

ה ראה **ריטב"א** יומא טו. שכבר העיר קל על הריטב"א, וכתב: "מיהו אפשר, כי אם אחר היה ממונה על הפתילות". ו**בתוספות ישנים** ורא"ש שם גם כן הרגישו בזה, וכתבו דסבירא ליה להאי אמורא דירושלמי - שהוא כפירוש הריטב"א - דעל הפקיע לאו היינו נגדא, כדאמר ביומא כג. (בהרה אמינס).

עניני פורים

ממשנתו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

~ מתוך ספריו: אוצרות יוסף דרשת שבת שובה; דרוש ד; גליני הש"ס שבת י: ~

האדם, ועל כן כפי בחינתו יתברך מזהיר קודם על עשיית הטוב, ולכן 'אנכי' (שמות כ, ב) - עשה הראשונה - שורש העשין, קודם ללא 'יהיה' (שם שם, ג) - שורש הלאוין (ראה אוצרות יוסף דרשה לשבת שובה פיסקא סה), וכמו שאין כן לפי מהות האדם בעל גוף ותאוות, ה'סוד מרע' קודם (עיין ישר דברי אמת קונטרס דרך אמת אות ד).

ועל כן קודם אסתר דהיה מודעה רבה לאורייתא (עיין שבת פח), ולא היתה קבלה גמורה מצדנו, וכל התורה רק מצדו יתברך שכפה אותו בכפיית ההר (שם), על כן היה ה'עשה טוב' קודם כפי בחינתו יתברך, ומה שאין כן אחרי אסתר דהדר קבלוהו (שם) ויש כבר קבלה מצדנו, מעתה הדבר ספק איך יודן הדבר, אם 'עשה טוב' קודם כפי בחינתו יתברך הנותן, או 'סוד מרע' קודם כפי בחינתו המקבלים. והוא כאביעתיא דפרק קמא דקידושין (י: - אי בתר נותן ומקבל אזלין, עיין שם בתוספות ד"ה שתי) דהאיבעיא אי בתר נותן אזלין או בתר מקבל, ונשאר שם בתיקו. ועל כן גם כאן הוא ספק קיים, ולא ידעינן מעתה אם 'ברוך מרדכי' קודם ל'ארור המן' או להיפוך. והוה דבפוריא דייקא חייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - היינו מה מהם קודם, דזה הספק נולד רק בפורים ולא היה קודם לכן, ודו"ק.

מתנות לאבינוים שכתוב בלשון 'מתנה' צריך שידע העני ממי קיבל

איאת בגמרא שבת (י:), אמר רב, הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. ובתוספות (ד"ה הנותן) כתבו: ודוקא במתנה שנותן לו על ידי אהבה, שאין המקבל מתבייש, אבל הנותן צדקה שהמקבל מתבייש, 'מתן בסתר יכפה אף' (משלי כא, ד), והוא מדברי הרי"ף (שם ד: מדפי הרי"ף).

ועיין ספר חידושי גור אריה (שם ד"ה הנותן) שכתב, וז"ל: הנותן מתנה כו' צריך להודיעו, כי כשם שהוא נותן - כך צריך שיהיה מקבל, דאם לא כן לא מיחשיב 'נתינה' כשאין שם קבלה, ולכן צריך להודיעו, כדי שידע המקבל שניתן לו, ואז היא קבלה גמורה מצד המקבל, אבל הנותן לעני הצריך פרנסה, אין צריך להודיעו, כי לא נתכוון רק לפרנסתו, עכ"ל ז"ל בקצת שינוי.

ומתאר מדבריו, דיש חילוק בין שם 'מתנה' - לשם 'צדקה', דמתנה הוא ענין נתינה שניתן למקבל, ולכן צריך במקבל לידע כדי שיהיה שם קבלה גמורה מצדו, דהנתינה והקבלה יחד הם השלמת ענין הנתינה, מה שאין כן נתינה בלי קבלה, גם הנתינה איננה נתינה שלימה, כי נתינה וקבלה הם שמות המצטרפים, וכאשר יש נתינה הנותן - צריך שיהיה קבלת המקבל, ובלי קבלה - גם נתינה לא נחשב, כי אם לא קבל המקבל - למי ניתן. ומה שאין כן בצדקה, דאיננה מתנה, רק הוא צדקה למלאות חסרון העני, לכן אין צריך דעתו כלל, רק השלמת חסרונו לבד, והוא כל דבר הצדקה.

ולפי זה לכאורה, לענין מתנות לאבינוים בפורים, דכתיב לשון 'מתנה' בקרא (אסתר ט, כב), יוצרך שידע העני שניתן לו, ויהיה דינה שונה משאר צדקה, שהוא מעלה כשאין העני יודע ממי נוטלה, ואין מתבייש, כמבואר בבבא בתרא (י: וכתובות י:א), דבמתנות לאבינוים לא יהיה הדין כן, רק צריך להודיע דייקא, משום דכתיב לשון 'מתנה' בקרא, ומתנה נחשב רק בידיעת המקבל וכו', וזה חידוש דין לכאורה?.

יחד בחטא אחד - חטא עץ הדעת, זה מורה כי יש להם שייכות זה לזה וקשורים בקשר אחד. ועל כן מציינו בהם שהם נחשבים יחד, כי חמדה ותאוה הם גול ועריות, וכלשון המשנה מכות (כג), גול ועריות שפשוט של אדם מתאוה להן ומחמתדן. והיינו דגול הוא חמדה, דעל ממון נופל לשון 'חמדה' - שחומד ממון חבירו, ועריות הוא תאוה - תאוה המשגל. ועל כן מציינו שנחשבים יחד אילו השלשה - לשון הרע וגול ועריות, וכש"ס בבא בתרא (קס"ה), רוב בגול, ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע. בלשון הרע סלקא דעתך, אלא באבק לשון הרע. ועל כל פנים נחשבים אילו השלשה יחד - גול ועריות ולשון הרע?.

ג) וראה בשו"ת **בית אבי** ח"ד סימן מ, ובשו"ת **קנין תורה** ח"ג סימן קב אות ד, ובשו"ת **רבנות אפרים** ח"ד סימן קעב, שהאריכו בדברי רבינו.

ניגוד החמדה והתאוה - גול ועריות, ועל כן אין לחוש בו כל כך שיבואו בו לידי גוף איסור, דמהות ומדריגת היום הוא מבריה ומרחיק את האדם מגול ועריות, כיון דמדריגת היום הוא ניגוד אלו השני דברים דייקא.

ועל כן, אף שבכל השנה יש לעשות גדר ולאסור חטיפת המאכל ולבישת הפרצופים, מכל מקום בפורים אין לחוש כל כך שיבואו לידי גוף איסור, ואין צריך גדר כל כך כמו בכל השנה, ועל כן נכון מאוד מה שלא גדרו באלו השני דברים דייקא - לאסור חטיפת כו' בפורים, אף דגדינן בהו כול השנה, ודו"ק הטיב כי נכון הוא.

'חייב אדם לבסומי'

בפורים מתגלה כח קדשי הקדשים המן שוי נפשיה עבודה זרה (מגילה יט), ולכן היה ביטולו על ידי מרדכי, 'איש יהודי' (אסתר ב, ה) - שכפר בעבודה זרה (מגילה יג). היינו דהיה ניגוד עבודה זרה ומבטלו, וביטול עבודה זרה צריך לבא מקדשי קדשים, כמו בעזרא - דכשביטלו יצרא דעבודה זרה נפיק כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים (עיין יומא סט), ועל כן ההכרח שנגלה להם אז כח קדשי הקדשים. ועל כן פורים דומה ליום הכיפורים (עיין תיקו"ז תיקון כא נז), דנגלה גם כן כח קדשי הקדשים - שנכנסין בו רק ביום הכיפורים (ויקרא טו, ג ורש"י שם; עיין כלים פ"א מ"ט).

ומה שישראל זוכין להתגלות כח קדשי קדשים, היינו לפי שהם בעצמם קדשי קדשים גם כן, דקדשי קדשים היינו שתי קדושות - קדושה על גבי קדושה, וישראל יש להם שתי קדושות, מדרש (ויק"ד כד, ח) - הובא **בנתיבות נתיב הפרישות** (פרק א ו"ה ובמדרש), דאדם לפי שהוא שיכור צריך שתי קדושות, מה שאין כן מלאכים - נזירים, יש להם רק קדושה אחת, עיין שם. והוה חייב איניש לבסומי בפוריא (מגילה יג), להורות דעל ידי הבסימא, דמפאת זה ניתן לנו שתי קדושות, על ידי שהוא דרכו לנס דפורים, ודו"ק.

'ארור המן' שהוא 'סוד מרע' ו'ברוך מרדכי' שהוא 'עשה טוב' - מביאיים זה את זה

עוד יש לומר, חייב איניש לבסומי כו' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (שם). ד'ארור המן' היינו ההשגה שהרע מקולל וצריך להתרחק ממנו - 'סוד מרע' (התלים לה, ט), ו'ברוך מרדכי' - ההשגה שהטוב טוב וצריך להשתדל בהשגתו - 'עשה טוב' (שם). וכל אחד נמשך מהשגתו, דמ'סוד מרע' - הזדככות - בא התשוקה מאילוי לעשיית הטוב, וכן להיפוך - על ידי עשיית הטוב נמשך קדושה, והאדם מתרחק ממילא מן הרע מפאת קדושתו. 'אוהבי ד' שנאו רע' (שם צו, י), דמן האהבה - 'עשה טוב' - בא שנאת הרע. והוה בגמרא יומא (ל"ה), מקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים, ומברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים, ד'סוד מרע' ו'עשה טוב' כל אחד נמשך מן השני, ודו"ק.

ענין 'עד דלא ידע' - ספק אם 'סוד מרע' קודם או 'עשה טוב' ואצל השם יתברך ה'עשה טוב' קודם, דהרע רק מצד

פורים שהוא כוה"כ מהותו ניגוד חמדה ותאוה ולכן לא אסרו בו חטיפת מאכל ולבישת בגדי נשים

הנה נודעים דברי המדרש (משל"ט, ב) דכל המועדים עתידים ליבטל, חוץ מפורים ויום הכיפורים, וזה מורה כי פורים ויום הכיפורים יש להם יחוס ושויוי (עיין תיקו"ז תיקון כא נז), וכן מבואר בשל"ה (פרשת תצוה אות כח) בטעם יום כיפורים, דאזו כ"ף שבתית 'כיפורים' הוא כ"ף הדמיון, כלומר דהוא יום כמו פורים, ועל כן כמו שיש ביום הכיפורים אכילה ותענית, היינו דיום ערב יום הכיפורים האכילה ושתיה - מצוה (עיין יומא פא); וביום הכיפורים הוא תענית, כן הוא בפורים, רק שהוא בהיפוך, דיום דלפניו הוא תענית אסתר, ובפורים האכילה ושתיה - מצוה (עיין מגילה ז), עיין שם בשל"ה, ודבריו נודעים.

ועל כן, לפי דרכנו דיום הכיפורים ענינו דיבור 'לא תחמוד' (שמות כ, יד; דברים יח, יח) ולא תתאוה' (דברים שם), ניגוד החמדה והתאוה - גול ועריות, אם כן גם פורים מהותו וענינו כן, דיום הכיפורים ופורים יש להם השתוות במהותם.

חטיפת מאכל ולבישת בגדי נשים בפורים - שגול ועריות בדיבור אחד

ועל כן יתכנו בזה בדקדוק דברי השו"ת הרי"ם מינץ (סימן טו ד"ה ע"ה), וז"ל: על דבר לבישת הפרצופים שנוהגין (בפורים) ללבוש בחורים וגם בתולות כו', עיין שם שדן בארוכה בענין מה שלובשים אנשים - בגדי נשים, וכן להיפוך.

וכתב שם בסוף העניין, וז"ל: עוד נמצא בתשובה שכתב **רבינו טוביה** בשם **רבי"א**, שכל מאכל שחוטפין החבורים משום שמחת פורים אפילו שלא ברשות, משעת מקרא מגילה עד סוף סעודת פורים שהם שני לילות ויום אחד, אין בהם משום גזל כו', ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי טובי העיר, עכ"ל, הרי שכתב שבזמן הנוכח אין בו משום גזל, אבל קודם לכן וכן אחר כך יש בו משום גזל ועובר על 'לא תגזול' (ויקרא יט, יג), מכל מקום בזמנו משום שמחת פורים לא איקרי גזל, כיון שאינו עושה על מנת לגזול ולהרויח, אלא משום שמחת פורים. הכי נמי נידון דידן לא שנא, כיון שאינו מכוון לניאוף אלא לשמחת פורים, וכמו שלא עשו גדר התם לעניין גזילה, כיון שאינו נוהג כי אם שני לילות ויום אחד, הוא הדין נמי הכא, דגול ועריות יצר אחד להן, עכ"ל הרי"ם מינץ ז"ל.

דהנה מה שכתב דגול ועריות יצר אחד להן, הנה מובן לדרכנו, דהוא מפאת דהם בדיבור אחד - דיבור העשירי מיו"ד דברות דהוא 'לא תחמוד' ולא תתאוה, דגול ועריות הם חמדה ותאוה?.

מדריגת פורים מרחיקה מגול ועריות

ואולם מה שכתב דנדנד גול דחטיפת המאכל כו', וכן לבישת הפרצופים דהוא נדנדו עריות, דהיה ראוי לאוסרם מפני גדר, ואך לפי שהוא זמן מועט - שני לילות ויום אחד, אין לחוש ולאסור. הנה לדרכנו יש לומר כן, ולא מוטעמיה מפאת דהוא רק זמן מועט, ורק מפאת דמדריגת היום הוא שגורם, דפורים מהותו 'לא תחמוד' ולא תתאוה,

(דברים ס...) "ראה שם בארוכה מה שביאר על פי זה. והדברים הובאו בארוכה בגלינוני גליון לט עמוד ב.

ב) רבינו שם בפיסקא קב-ק, כתב וז"ל: "שורשי כל החטאים הם שלשה, והם - לשון הרע וחמדה ותאוה, כי שורש כל החטאים הם חטא עץ הדעת - שהיה החטא הראשון שבעולם, דהראשון הוא תמיד שורש לכל הבא אחריו וכמו שאמרנו כבר (שם פיסקא סה), ובחטא עץ הדעת מציינו אילו השלשה, לשון הרע - בבחש שדיבר לשון הרע על בוראו, וכמבואר במדרש (ביד יט, ד), ובחש"ס תענית (ה), על הכתוב (קהלת י, ט) "אם ישר הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון", עיין שם. וחמדה ותאוה - כדכתיב (בראשית ג, ג) "וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל". ועל כן אלו השלשה - לשון הרע וחמדה ותאוה, היותם

א) רבינו באוצרות יוסף דרשה לשבת שובה שנת עת"ר פיסקא פד-פג, כתב וז"ל: "... אציע דברי **התנא דבי אליהו** זוטא (פרק כב) וז"ל: מפני מה נקְּנָה קורת רוח בעשרת הימים מראש השנה ועד יום הכיפורים, כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו כו', וכנגד עשרת הדברות שקיבלו ישראל בסיני כו', עכ"ל. ומבואר דעשרת ימי תשובה הם נגד עשרת הדברות... וראיתי **ביערות דבש** (ח"ב דרוש א ד"ה ולקח) דכתב כן מסביר דפשיה, וכתב שם דהיינו טעמא דשני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא (עיין ביצה ד), והיינו משום דהם נגד שתי דברות הראשונות - 'אנכי ולא יהיה' דבדיבור אחד נאמר (מכילתא פירשת בשלה מסכת תשירא פירשה ח"ה דבר אהרן), ועל כן גם שני הימים הם יומא אריכתא, ודו"ק, עד כאן תוכן דבריו, עיין שם. והנה על פי דרך זה, הנה יום הכיפורים הוא נגד 'לא תחמוד' (שמות כ, יד; דברים יח, יח) ולא תתאוה'

מהות העבודה בפורים - סילוק הדעת

פורים נקבע רק ליום משתה ושמחה ולא ליום טוב ממש - כי אין לאדם דעת ביום זה | מחיית עמלק על ידי הרחקת דעת דקליפה הנאחזת בדעת החיצונית של האדם | השמחה בפורים למעלה מן הדעת - גם אם אי אפשר לשמוח | מדוע נקרא המזמור של פורים 'מזמורא דיתמא'

וכלשון קדשו: "גם אם הוא בשפלות ובשבירת הלב, המוח וכל רוחו נרמס, חוק הוא שצריך על כל פנים איזה ניצוץ של שמחה להכניס אל לבו".

וכן גם מלמעלה למטה, כמו שיום הכיפורים עיצומו של יום מכפר (יומא פה:), ואפילו אם לא השלים כל תשובתו - אומר רבי שמכפר לו, כך גם בפורים, אף שלא היה האיש הישראלי בשמחה כפי שצריך להיות, וממילא כל עבודתו שבפורים לא היתה בשלימות, מכל מקום הישועה והשמחה שבפורים פועל על ישראל גם עתה, פועל ועושה".

כי השמחה בפורים הוא למעלה מן הדעת, ועל האדם לסלק את דעתו החיצונית ולבטלה לדעת העליונה של השי"ת שאין אדם יכול להשיגה, ולהאמין ולבטוח בו בכל לב.

רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע כתב בגליוני הש"ס (עבודה זרה כד): לפרש את דברי הגמרא בעבודה זרה (שם), ו'ישנה הפרות בדרך על דרך בית שמש' (שמואל א ו. יב) וכו', ומאי שירה אמרו וכו', ורבי שמעון בן לקיש אמר, מזמורא יתמא (תהלים צח, א) 'מזמור שירו לד' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו'.

ופירש רבינו מדוע כינה ריש לקיש את המזמור הזה 'מזמורא יתמא', על פי גמרא מגילה (יא), רבי יוחנן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, 'זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו' (תהלים שם, ג), אימתי ראו וגו', בימי מרדכי ואסתר. 'והנה מקרא זה הוא במזמור הנ"ל, אם כן מזמור הנ"ל קאי על נס פורים, ונס פורים היה על ידי אסתר דהיתה יתומה מאב ואם (אסתר ב, ז; ראה מגילה ג), ולכן נקרא 'מזמורא יתמא'.

ובאופן נוסף פירש, "על פי גמרא מגילה (ז): מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו', ומזכר דנס פורים עניינו בסילוק הדעת, כי הוא מעלה ממדרגת הדעת, וכמדומה ברור שכן ראיתי כתוב בספרי חכמי האמת בכוננת הגמרא הזאת, ועל כן מפאת זה גם כן נקרא מזמורא יתמא - עיין עבודה זרה (ג): רש"י (ד"ה יתמא) כתב: בלא דעת.

וכן יש לומר דלפי שהיה הנס על ידי יתומה שעל שם זה נקרא מזמורא יתמא כנ"ל באופן ראשון, לכן לזכר זה חייבו לבסומי עד דלא ידע כו', כי סילוק הדעת נקרא יתמות כנ"ל.

מחשבותי מחשבותיכם, ואי אפשר לבוא לזה על ידי התבוננות הדעת וידיעה, רק על ידי העדר הדעת, וזה סוד הביסוס בפורים עד דלא ידע".

ויש להוסיף על כך מה שהבטיחנו הרה"ק בעל 'אבני נזר' זי"ע (שם משמואל, הגדה של פסח, ענין ארבע כוסות, ד"ה יט): "שבשביל שהוא נותן את דעתו ומבטלו עבור המצוה, כי היין משחית הדעת, ונותנין לעומתו דעת מן השמים, היפוך עמלק שהוא דעת דקליפה".

עדים נוכחים, שרידי הגטו הנורא בווראשא, סיפרו, כי כאשר הגיע פורים של שנת תש"א, בעודם רצוצים ומדוכאים, דוויים ומעונים, נתונים למכים תחת ידם המגואלות בדם של הגרמנים ימ"ש, לא היו מסוגלים לשמוח בימי הפורים.

הרה"ק רבי קלונימוס קלמיש מפיאסעצנא זצ"ל ה"ל, שהיה עמהם בצרה, הוכיחם על כך ואמר: "איתא בזה"ק ש'פורים' הוא כיום 'כפורים', וכשם שביום הכיפורים עלינו להתענות בגזרתו של הקב"ה, ואין שום נפקא מינה אם רוצים להתענות או לא, הרי גם בפורים עלינו לשמוח כמצות השי"ת, גם אם אין רוצים והדעת אינה נותנת להיות בשמחה בעת צרה שכזאת.

סיפר החסיד ר' נחום זעליג שטרנברג ז"ל, מחשובי חסידי גור, שזכה להיות בטיש האחרון בפורים שערך הרה"ק בעל 'אמרי אמת' מגור זצ"ל בפולין. המקום היה עמוס בחסידים שעמדו בכל מקום פנוי כדי לחזות בזיו הדרו ולשמוע מפיו דברי אלקים חיים.

בין השאר שמע שהקשה הרבי, מדוע לא קיבלו היהודים עליהם ועל זרעם את יום הפורים ליום טוב, שהרי בתחילה כתיב (מגילה ט, יט): 'על כן היהודים הפרוזהם וגו' עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר משתה ושמחה ויום טוב', ואחר כך כתיב (שם שם, כב): 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה' בלבד, ולא נאמר יום טוב, וכדאיתא בגמרא (מגילה ה:): "מלאכה לא קיבלו עליהו".

את הקושיא זכה החסיד לשמוע מפה קדשו, אולם את התירוץ לא הצליח לשמוע, רק ראה שכולם מחייכים לשמע הדברים.

פנה ר' נחום זעליג לברר מה השיב הרבי, ואמרו לו שאמר, שהרי 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע', נמצא שאין לאדם דעת ביום זה, והלא בלי דעת אי אפשר לקבל את היום טוב".

ואמנם, יסוד זה מובא רבות בספרן של צדיקים, שימי הפורים הם זמן שבו האדם מסתלק מן הדעת.

וכפי שמבאר עומק הענין הגאון בעל 'ארץ צבי' מקוזיגלוב זצ"ל (פורים, תרפ"ז), על פי דברי רבו הרה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכטשוב זי"ע, שעמלק הוא 'דעת דקליפה', ולכן עמלק הוא לשון עקלקלות, שהיא דעת עקומה. וכבר אמר הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זי"ע, שיש עשרה עמקים בלב, והעומק העשירי עמוק כל כך, שגם האדם עצמו אינו יודע מה יש שם.

והנה עבודת האדם במחיית עמלק היא להוציא מעצמו ולהרחיק את הדעת דקליפה של עמלק, שיש לה אחיזה רק בחיצוניות הדעת של האדם, וממילא כשהוא מתבסם עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, הרי מסתלקת ממנו הדעת החיצונית ונשארת רק הדעת הפנימית, ובזה מקיים מחיית עמלק על ידי שמחה אותו מעצמו שלא יהיה לו שום מקום אחיזה בו.

וביתר ביאור מצינו במשנתו של הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (דברי סופרים ג): "תכלית הידיעה שלא נדע, והוא השגת עומק חכמתו יתברך שאי אפשר לידענה כלל, כי לא

(א) מזמור שיר ליום השבת (שם צב), שלא הוזכר שם האומרו. ונראה לפרש שקרא לו יתמא משום שלא הוזכר על מה נאמר.

(ג) עיין ברש"י שנקרא מזמורא יתמא - "שלא הוזכר שם אמרו". וכבר הקשו בתוספות (ד"ה מזמורא יתמא): "וקשה, דהא כמה מזמורים יש כיוצא בו 'מזמור לתודה' (תהלים ק),

(א) מובא בספר 'באר החיים' לפורים, עמוד סד.
(ב) תולדות המחבר שבראש ספר 'אש קודש', עמוד 27, ובדברי תורתו עמוד ל.

עירוב וצירוף הכלי נחשב לאחד

נזיר נזיר (ל), המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין, ונגע טבול יום במקצתן, פסל את כולן. וברשי" ד"ה (נגע) כתב: ואית דאמרי, מאי 'במקצתן', אפילו במקפה של חולין, דכיון דעריבי בחד מנא - דמי ליה כמאן דנגע בתרומה עצמה.

אינו מובן. והוא לכאורה כעניין צירוף כלי המוזכר בחגיגה (כ): לעניין קדשים (ראה גלוני השי"ם שם ד"ה הכלי). ועיין עוד פסחים (מח), אלא דשם צירוף הכלי לבד מחבר, וכאן הם מעורבים בעצמותם גם כן, ויש כאן שני דברים - עירוב וצירוף כלי, וזה שכתב 'דכיון דעריבי בחד מנא', דתרווייהו בעינן לחבר ולחושבם כחד.

ועיין עוד פסחים (נב), הכובש שלשה כבשים בחבית אחת, רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון, רבי יהושע אומר אף על האחרון. ועיין שם לשון רש"י (ד"ה על הראשון) דכתב: דכבשייהו משוי להו כחד. ולהנ"ל יש לומר, דעירוב הכבישה וגם מה שהם בחבית אחת - מחברם, ומה גם בפירות שביעית דאירי בהו התם, דאית בהו קדושה, ושירי בהו טפי עניין צירוף כלי כקדשים, ורבי יהושע דהתם סבירא ליה דמהני הצירוף גם להקל. ויתיישב בזה קושית תוספות שם (ד"ה הכובש), עיין שם הטיב^א.

ושוב ראיתי ברשב"א שבת (צא. ד"ה מהא) דכתב: מהא דאמרין הכא כו', שמעינן דאין אוכלין מקבלין טומאה בפחות מכביצה כו'. והא דתניא בספרא (פרשת שמני פרק ט ברייתא א) 'מכל האוכל' - מלמד שהוא קטמא בכל שהוא, יש מפרשים אותה (עיין בעל המאור שם לה: מדפי ריה"ף ד"ה הוציא) בצירוף כלי, כגון ההיא דתניא, המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן - פסל את כולן, עכ"ל.

ראיות שדנין 'למד מן הלמד' בנזירות

מה שדנתי באתון דאורייתא (כלל יב פסיקא יז) אי דנין למוד מן הלמד בנזירות. עיין נזיר (לח) בגליון 'ד"ה מצאתי לשון רש"י י"ב' שכתב, דמשנה ראשונה (שם לד) מדמה לכל איסורי אכילה נזיר לשתייה נזיר, ושתייה ברביעית, דילפינן (ירושלמי שם פ"ו ה"א) 'שכר' (במדבר ו, ג) 'שכר' (ויקרא י, ט) ממקדש, והדר ילפינן כל איסורי אכילה נזיר משתייה, עיין שם. ואם כן למאן דאמר בתר למוד אזלינן - עיין זבחים (מה) - מוכח דדנין למוד מן הלמד בנזירות.

ועיין עוד תוספות נזיר (פז. ד"ה אין) דהקשו, דלמה לי קרא לגילוח נזיר - דבתער, נילף ממצורע, עיין שם. ואי אין דנין למוד מן הלמד בנזירות - ולמאן דאמר בתר למוד אזלינן, תתיישב קושייתם בפשיטות, דהא גילוח נזיר טמא דבתער, ילפינן מנזיר טהור, כמבואר בנזיר (מב), ואי נילף נזיר טהור גופיה ממצורע, שוב לא היינו יודעין דין תער בנזיר טמא, דהוי ליה למד מן הלמד, ושפיר איצטרין קרא בנזיר טהור לאגמורי אנזיר טמא, וק"ל.

אם ילפינן חולין מנזירות

ועיין עוד סנהדרין (כה). בתוספות (ד"ה ההיא) שכתבו וז"ל: והקשה הריב"ן, מאי מדמה קנין לנזירות (לעין משחק בקוביא דחשיב אסמכתא ולא קניא), שאני נזירות דגלי קרא, דכתב (במדבר ו, ב) 'כי יפליא'. ויש לומר, דמכל מקום נילף מיניה בעלמא, עכ"ל.

(א) שהקשו: "...אך לרבי יהושע, תימה איך מותר גוף אותם שכלו".

ואי נימא דנזירות חשוב קדשים לענין מידות הקדשים, ראוי לומר גם כן דאי אפשר למילף קניינים מיניה, דחולין מקדשים לא ילפינן (פסחים מה). ואולם זה אינו, דהתם קולא היא שאין הנזירות חל אלא בהפלאה, ולקולא ילפינן חולין מקדשים (ראה רש"י שם ד"ה חולין; אתון דאורייתא שם פסיקא ד).

ואמנם יש להעיר כזה לכאורה מטעם כעיקר, דילפינן (פסחים מד) לכל איסורין מ'משורת' (במדבר ו, ג), אמאי, הא חולין מקדשים לא גמרינן. (ומה דאמרינן בפסחים (מה). דנזיר מחטאת לא גמרינן משום דהוא חולין מקדשים - לא קשה, דיש לומר דנהי דנזירות חשוב קדשים, עם כל זה לגבי קדשים ממש חשיב חולין, עיין קדושין (מא), שאני תרומה שכן ישנה חול אצל קדשים, ואף על גב דקדוש היא אצל מילי דעלמא).

וצריך לומר, דנהי דגוף הנזיר קדוש, עם כל זה כיון שאין קדושה בענבים הנאסרים לו, על כן שפיר גמרינן טעם כעיקר בעלמא מהא דענבים אוסרים בנותן טעם לנזיר, וחשיב שפיר חולין מחולין, וזה פשוט.

ועיין עוד נדרים (ד), דפרין למה לי קרא להפרה בנזירות, תיתי במה מצינו מנדרים, עיין שם. ומאי קושיא, הא קדשים מחולין לא ילפינן. ויש לומר, דנדרים כוללים גם כן נדרי הקדש והוי קדשים מקדשים.

שבת זכור

שאל המלך טעה ודרש ק"ו שיש עליו פירכא

עיין שי"ם יומא (כב), 'וירב בנחל' (שמואל א טו, ה), אמר רבי מני, על עסקי נחל, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול 'לך והכית את עמלק' (שם ש, ג), אמר - ומה נפש אחת אמרה תורה (דברים כא, ג-ד) הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו - על אחת כמה וכמה וכו'.

ועוד שם, שאול באחת (מעשה דאג) ועלתה לו, דוד בשתים - מעשה דאוריה ודקסתה ולא עלתה לו. ובתוספות ישנים שם (ד"ה ולדברי) הקשו מקרא דכתיב בדוד (מלכים א טו, ה) 'ולא סר מכל אשר צוהו רק בדבר אוריה החתי', והא איכא נמי מעשה דהסתה, ובשלמא ממאי דקאמר (בש"ס שם) קיבל דוד לשון הרע (על מפיבושת) לא קשיא מידי מקרא - שאינו חושבה כל כך עבירה כיון דדברים הניכרים חזא ביה (עיין שבת נו), ואף על פי ששקר היה, שוגג היה. ואף על גב דחשיב ליה הכא (יזאב שם) עון, היינו משום דחשיב נמי מעשה דשאול דאג לעון, ואף על פי ששוגג היה - שהיה דורש קל וחומר דלעיל, עכ"ל התוספות.

הרי דשאול דן קל וחומר, ומפאת הקל וחומר הוא עעשה מעשהו, ואף על פי שלפי האמת לא היה לו לעשות כן, וכמו שנאמר לו אחר כך על ידי שמואל (ראה שמואל א טו, ד), ואם כן על כרחך דיש פירכא על הקל וחומר (ולכאורה הפירכא פשוטה, דמה לעגלה ערופה - דמביאין אותה על חלל ישראל, מה שאין כן אלו - שהיו עכו"ם ועמלקים שציותה תורה להחריםם (שם ש, ג, ט), וצריך עיון הא דלא פריך שאול פירכא זאת^א.

ואם כן גם מכאן סעד גדול לדעת האומר (עיין ספר קובץ הלכות עבודה זרה פ"ו ה"ד ד"ה עיין) דטעמא דאין עונשין מן הדין מחשש פירכא^ב, כיון דחזינן דגם שאול מלך ישראל טעה לדון קל וחומר שהיה עליו פירכא, ובאתי רק להעיר.

(א) וראה בשפת אמת יומא שם ד"ה ומה שכתב על הקל וחומר: "לכאורה ממשמע מכאן דאף על עכו"ם צריכין להביא עגלה ערופה... ואולי יש לומר דהקל וחומר הוא מפני שבהרבה נפשות אולי היה איזה גר מביניהם, אבל על עכו"ם אין צריך להביא עגלה ערופה...". ראה עוד שם. ובנחל איתן סימן ג אות א ס"ק ט, הביא הגר"ח קניבסקי מפירושו ריב"א על התורה ריש פרשת כי תצא (פא. ד"ה על), דאכן שאול סבירא ליה בקל וחומר דמביאים עגלה ערופה גם על גוים וכו' טעה, עיין שם.

(ב) רבינו בלקח טוב כלל ב פסיקא לט, כתב: הנה בהא דאין עונשין מן הדין יש שלשה טעמים נודעים: (א) שהמדה מסורה כך (עיין פרי מגדים פתיחה כוללת ח"א אות ב), (ב) דכיון דהלמד בקל וחומר חמור תמיד מן המלמד, על כן אולי אינו מתכפר בעונש אשר למלמד, וצריך עונש החמור יותר. וכיון שאין מתכפר בעונש אשר למלמד, לכן אין להענישו בחנם. שתכלית כל עונש הוא רק לכפרת החוטא (עיין ברטת ה: ספר העיקרים מאמר ד פרק ג ד"ה הסבה), וכמבואר הטעם הזה במהרש"א בסנהדרין (סד: ד"ה ומרען), עיין שם. (ג) דשמיא יש פירכא על הקל וחומר (עיין ספר קובץ הלכות עבודה זרה פ"ו ה"ד ד"ה עיין). ובבית האוצר מערכת א כלל נו, האריך רבינו בכל הנך טעמים.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגה"צ ר' יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com